

Սնակս ծագմամբ Պաշտելի Հօրդ յայս սահման
Աջք մեր մըրին, ծուկկ կըրուցեալք, սիրտք տատան
Լոյս ըզգեցեալ կայքեր իխելոյս անպայման,
Իհամարոյր զամբ սուրբ ըրդանցիցդ, տուր հրաման :

Աստուածընտիր Հովուիդ փարախ ակընկոր
Խումբ պար առեալ՝ կայ իմանդեալ քո բոլոր,
Երկընդազէ ժրտէ զմադքանս սրբոյդ Հօր .
Կազմիլ ընտիր որդի հըլու ուխտիդ նոր :

Աստուածային սուրբ օրհնութեանդ առեալ շուք,
Աննետ իմենք շարին փաղանգ ամեն բուք .
Երիտասարդ ծեր եւ կուսան եւ մանուկ,
Յերգ օրհնութեան յերկինս լիցին ձայնարկուք :

Արձակեցին կապանք լեզուաց ըստընդեայց,
Չովսանային հնչեցեն գերգ յայս ձեր այց,
Կարդացեն բն ողջամբ եկիր Հայրդ Հարանց,
Կեցցես յամայր՝ դարուց իղարս յախտեանց :

Կեցցէ կեցցէ ւօժեալ Արքայ ընդ իւր ձեռ,
Որ յաստուածուստ ազդեալ յոգի ժամուն յետ,
Չերանաշնորհ ըզՍուրբդ ետ մեզ Արհի Պետ :

ՄԿՐՏԻՋ ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԵԿԵՆԵԱՆ

Նախիջևան 1858, յունիսի 6.

ԻՐԱՆՈՅՍ

ԱՌԱՍՏՈՒԱԾԱՍԷՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՍ

ՈՐԲ ԻՎԵՆԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԵԼՆԵՐ ԵՆԱՆ ԳԱՔՐԻԷԼԻ

ԿԵՐԶԻՍՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏ.

Երէ ընդ պողպատ հարցի գաղախազ, ո՞ զի գեղեցիկ
Կայծակունք իսփիւռ սքիւնին տարածեն բորբոքին լուցիկք :
Սնակս Ազգասք որ քէ ընդհարցի սիրտ յոսկեղինիկ,
Ո՞՞ զի գեղանի՝ պէս աստեղք փայլին Ազգիս մեր մանկտիք :
Նեցուկմարդկութեան, պատենք Ազգութեան, գիտէ ամենօր,
Գոյ միակ ուսումն, քաջիկ կըրբութիւն, բանք շրբանց ամօր :
Եւ զիմարդ ապա Ազգն իմ Հայկածին ցայսօր մեղկ անող,
Ոչ զելից հընարս առ իմարձընդ ինդրէ արտասուօք : . . .

Այլ եւ աւետեմ արդ Հայկեան տոհմիս յաւերժ բերկրանօք,
Գուան ողորմութեան երկնից մեզ բացան, տես զի սքանչելիօք :
Լուսատուն Գրիգոր՝ հանդեպ էլ էին՝ մատուա իրողօք,
Այց առնէր Ազգիս՝ ըստ սուրբ հաւատոյն կազմիլ եւ մրտօք,
Անդ ահա Աստուած Հայր ամենագոյք իւր իզանոյից,
Եցոյց մատանիք զոր Տաւրիկեցի յԱյվազեան ցեղից,
Տնց առէ ձեզ զԱյր, զԱյր Հայրենասք՝ Հայր ձեզ բոլորից,
Տացի ձեզ համայն զոր միայն խըղդէք ինորոց սրբոց :

Այս եւնր առ ձեզ՝ իմ անդառնալի է, առ, հրաման,
Չի լիջիք լրտող՝ զոր նորին եղից՝ եւ բան իրեան .
Յայնժամ լոյս մըտաց ձեր ըստ հաւատոյ արփնեալ նըման
Ընդ ոլորտս երկրի՝ ամենից ինունչք անուն ձեր շողան :

Արդ այսուհետեւ զօրացին լրբեալ մեր սիրտք ձեռք եւ ծունկ,
Ել սերմանա՛նան՝ քաջ Արուստագեալ՝ շատասցին արդիւնք,
Սքը՝ խաղաղութիւն լիցին պարտիզաց մերոց բարի տունկք,
Առ իմենք միայն փոյր կամաց խըղդին եւ անդու ճըգունք :

ՄԿՐՏԻՋ ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԵԿԵՆԵԱՆ

Նախիջևան 1858, ին յունիս :

ՈՐԴԱՆԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՐԱՊՈՍԻՒ ՍԱՐԳՍԻ Վ. ԹԷՌԴՈՐԵԱՆ

ԻՓԱՐԻՉԷ ԻԿՈՍԱՆԿԴՈՒԹՅՈՒՄ.

Անցեալ տարուան մայիսի 11ին պէս օր ցաւոց
եւ տրտմութեան պիտի ըլլայ եղեր մեզ յուլիսի
առաջին օրը . վասն զի նոյն օրը մեր ցանկալի
մխիբարութենէն ալ զրկուեցանք, հարկ եղաւ որ
իսէր Ազգի եւ եկեղեցւոյ մեր սիրելի եւ ալեգարդ
Հօրէն եւս, Գերապատիւ Սարգիս վարդապետն
անջատուինք, մինչդեռ մեր հոգեւնոյց հոգեհա-
տոր Գար. Վարդապետն զատուելուս արտա-
ւալից յիշատակը տակաւին սրտերնէս ու մտքեր-
նէս չէր ելած (') : Միայն քէ այս անգամ կմխիբա-
րուինք միանգամայն որ մեր կրած ցաւոց պտուղը
սիրելի Ազգերնիս պիտի վայելէ, որուն եւ ար-
ժանի իսկ է, որովհետեւ զիտցաւ այսպիսի բազ-
մարդիւն Ազգասիրի մը յարգը ձանջեալ, եւ առ
ծերունագարդ վարդապետն ըրած հետզհետէ
պատուաւոր եւ մեծարախանձ հրաւերներովը՝
ցուցուց քէ ինչ մեծ ու սիրալիր անձուկ կըաշէր
այն պատկառելի Անձին որ կէս դարէ իվեր Հայ-
րենեացմէ դուրս Հայրենեաց վրայ եռանդեամբ
կաշխատէր, ու ժամ մ'ալ մտքէն չէր հանած իւր
սիրելի Ազգին յիշատակը : Այս առժամանակեայ
բաժանմանէն ետեւ յուսամք որ մեր սիրելի ծե-
րունագարդ Վարդապետը տեսնելու կրկին բեր-
կրուրինը պիտի ունենամք, եւ իւր աստուա-
ծարեալ բերնէն ըզլսած աստուածախրախոյս
օրհնութիւնները, քաջալերութիւններն ու ազգա-
սիրական ոգելից խօսքերն ու յորդորանքը վե-
րստին զմեզ պիտի սրտապնդեն :

Արժանապատիւ Վարդապետին ազգերնուս
ուսումնական եւ բարոյական զարգացմանը հա-
մար կապանօք եւ բանտիւք եւ հալածանօք եւ
ազգի ազգի տանջանօք ըրած ջանքն ու կրած աշ-
խատանքը քէ յօտարաց եւ քէ ի ներքնոց՝ քաջա-
ժանօք ըլլալով ամենեցուն՝ աւելորդ կհամարիմք
վրան երկարօրէն խօսիլ : Այս միայն աւելցնեմք՝
որ մեր իրաւացի խորագրած ցաւն ու տրտմու-
րիւնը կենդանի արձագանգ գտաւ Վարժարա-
նիս սիրասուն աշակերտացը երախտագետ սրբ-
տին մեջ, որք նոյն ցաւազին եւ տրտմանադորդ
ճնողասէր զգացմունքն յօրինած հայերէն, տաճ-
կերէն, գաղղիարէն եւ անգղիարէն բազմաթիւ գե-

(*) Տես Աղանայ, Գ հատորը, էջ 71 :

դի անուանք պիտի ընկղմի մոռացութեան խորին ան-
դունդին մէջ, քան լիցի. արդէն Ձեր պանծալի անուան
համբար բոլոր Հայաստան տարածուած է, եւ իւր
շիշատակաց մատենին մէջ դարուց իդարս անջնջելի
դրոշմած պիտի մնայ Սամուէլ Մուրատայ փառաւոր
ու անմոռանալի անուանը հետ միացած, ինչպէս որ
արդէն անոր առատաճեռութեամբն ու Ձեր քրտամ-
բը կառուցած վարժարանին մէջ՝ ոչ երբեք մարդկային
ապերախտութիւնը պիտի կարենայ ջնջել տալ այն
սրտաբուխ երգոց արձագանքը՝ որ զձեզ երախտագետ
աշակերտը՝ Մուրատայ գուգական իրենց հայր կճանջ-
նալին եւ կղաւանէին...

Ո՛հ նախանձելի ազգասիրութիւն, փափարելի
փառք։ Ո՞ր ազգայինը այս անճնանուէր նահատակու-
թիւնները տեսնէ ու լսէ, եւ սիրտը եռանդուն ու հայրե-
նասիրական բարի նախանձով ջլառուիք, եւ Ձեր աս-
տուածահաճոյ ու պանծալի օրինակին հետեւելու ջիւա-
փազիր։ Եւ մանաւանդ մեր ինչպէս Ձեր հոգեշունջ
բերենն ազդու խրատներ վայելելէն վերջը Ձեզի ար-
ժանաւոր որդիք ըլլալու ջիւութեամբ։ Այն, պիտի ջա-
նամք միշտ Ձեր նախանձելի օրինակին հետեւելով
մէյմէկ ճշմարիտ ազգասերներ ըլլալ. մեր զգալի յառա-
ջադիմութիւններովը օգնելով Ազգային վարժարանիս
պայծառութեանը որ միայն Ձեր եւ երիցակից արժա-
նապատիւ Վարդապետացոյ գլխաւոր նպատակն է։

Արդ քանի որ Ձեր այս բաժանումը անհրաժեշտ
է եւ առժամանակեայ, կարբեմք մեր աջաց դառն
արտասուրը՝ վերին Նախախնամութեան ապաւինե-
լով, եւ քաջայայտ էմք որ քիչ առեւեկն կրկին պիտի
միացընէ զՁեզ մեզի հետ, եւ այն ժամանակ Ձեր եւ
մեր երջանկութիւնը կատարեալ պիտի ըլլայ. Դուք
տեսնելով մեր քրած արագընթաց յառաջադիմութիւ-
նը՝ յուսմունս եւ իբարեկրօն վարս, եւ մեր՝ Ձեր աշ-
խատանաց բազմապատուդ արգասաբերութիւնը։

Ուրեմն, Սրբաւորն Հայր, բարեհաճեցէր Ձեր վերջին
օրհնութիւնը տալու շնորհապարտ եւ ծնողասեր որդ-
ւոցս պարու, եւ վրաներնեւ անգակասընելու գայն նա
եւ Ձեր հեռաւորութեան ժամանակ, որպէս զի մեր ալ
մեր սրբազան պարտերը անբերի կատարեմք յուրա-
խութիւն սիրայնոյ Հօրդ՝ եւ ի մխիթարութիւն Ձեր
ձեռութեանը նեցուկ մեր ամենախրելի Վարդապետաց
երկուց Հարազատացն ըստ մարմնոյ եւ ըստ հոգւոյ
եւ ըստ ազգասիրութեան ջրնաղ հանդիսից։

Երախտապարս եւ Անկաւեռն Որդիք

ԱՇԱԿԵՐՏԷ ԱՌԱՋԱՆՑ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴԻ ԴԱՍՈՒՑ

ՀԱՅԿԱՅԵԱՆ ՎԱՐՈՒՄԱՆՈՅ

Փարիզ, 1 Յուլիս, 1858.

Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԻԻ։ — *Ժողովուրդ սր Զրան-
ջորը* Պէյճիքայի *Էնեքրանսան* քաղաքէն առնելով կապամե
Ռուսիոյ գեղարուեստից ճամբարանին մէջ եղած նկարուց հան-
դիսացոյցը։ Ճշմարիտ ուրախութեամբ կարդացինք յիշեալ
թողածոյն մէջ նաեւ պայծառափալ եւ մեծապատիւ Տէր
Յովհաննէս Ավագովսքի հայկազուն երեսելի ծովանկարին մե-
ծարելի անունն ալ. բնագրին խօսքը մէջ բերենք հոս. « Կուգեմ
յիշել, կըսէ, նաեւ Տ. Ավագովսքին, որ Փարիզու վերջին հան-
դիսարանին մէջ դրած իւր նկարներուն ընտիր արձեստիւք մեծ
պատուով ճանչցուած է ամենեւն. եւ հիմակ այս ըսած հան-
դիսացոյցիս մէջն ալ ներկայացուց իւր պայծառազոյն հան-
ճարը։ Բաշած պատկերներուն մէջ նշանաւոր էին մէկ մը *Խոյ-
մու մէջ Բոնեմիացոց* (բոշայից) *վրանսեղը*. երկրորդ՝ *փոքր
Ռուսաստանի մէջ ցրեմի արտ մը*. երկուսին վրայ ալ մարդ նայե-
լին չէր կշտանար »։

(ԱՐԵՎԱՌՅԱ)

ՀԻՒՐՄԻՒՆ ԶԵԱՆ ԳԵՐ. ԳԷՈՐԳ ԱՐԲԵՊԻՄԱԿՈՊՈՍ. — Վենետ-
կոյ Մխիթարեան միարանութեան արբանայր գերապայծառ
Հիւրմիւգեան Գեորգ արքեպիսկոպոսին երրորդ կարգի Մէհի-
տիկ պատուանշան շնորհեցաւ։

(ՄԷՏՄՈՒԱՅԷ ՀԱՎԱՏԻՍ)

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍ. — Հին Աղուանից աշխարհին Դարա-
պաղ գաւառին Շուշի անուն քաղաքին մօտ եղած Ամարասու
վանքին եկեղեցին այս օրերս նորոգուելով՝ հիմները փորելու
ատեն սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի բոսանը սուրբ Գրիգորիս
Պանդակի հայրապետին մարմինը գտնուեցաւ ապրիլի 25ին։

Սուրբ Գրիգորիս հայրապետը սուրբ Լուսաւորչի որդւոյն
սուրբ Վրբանէս հայրապետին որդին եւ Աղուանից կարողի-
կոսն էր որ Փրկչական 542 թուին նահատակուեցաւ։

Այս մեծ եւ սրբազան գիւտին վրայօք հետեւեալ տեղեկու-
թիւնները կըրնն մեզ Շուշիէն ու Թիֆլիզէն։

Ամարասու վանքը ինիմանց նորոգելու ձեռք զարնուելով,
Շուշիի այժմեան վիճակաւոր Գերապատիւ Տ. Գեորգ արքե-
պիսկոպոսը իր կողմանէ փախանորդաբար հոն խրկած էր
արժանապատիւ Տ. Գեորգ վարդապետն Արամեան՝ վանքին
շինութեանը վերատեսչութիւն եւ գզուշաւոր նսկողութիւն
ընելու եկեղեցւոյն հիմները փորելու ատեն, որովհետեւ իզատ-
մութենէ եւ յաւանդութենէ զիտը սուրբ Գրիգորիսի մարմինն
այն եկեղեցւոյն մէջ բաղուած ըլլալը։ Արդարեւ եկեղեցւոյն
խորանի բնին առջեւ փորած ժամանակին գերեզման մը
կեղեկ միակտուր քարէ վրան օրոցաձեւ քարէ կափարիչով մը
օրուն վրայ հայերէն եւ ասորերէն գրուած էր *մարմին արքայն
Գրիգորիսի*։ Կափարիչը վեր կառնեն կնային որ տապանին մէջ
հողէ գատ քան չկայ։ Երբոր եկեղեցւոյն քովի պատերը կփր-
ցուեն, հիւսիսային կողմի առաջանին պատին տակէն ուրիշ
գերեզման մըն ալ կեղեկ միւսին բոլորովին նման։ Անոր ալ
կափարիչը վեր վերցունելով՝ վերոյիշեալ Գեորգ վարդապետը
կտեսնէ որ սրբոյն մասունքը մէջն է, իսկոյն զոցն կուտայ,
գերեզմանին վրայ շուրջաւ մը ծածկելով երեքտեղաց կկնքէ,
եւ անմիջապէս մարդ կըրիկ սրբազան առաջնորդին իմաց
տալու։ Իսկոյն քաղաքին մէջ եղած բոլոր Հայոց եկեղեցիներ-
ուն զանգակները կզարնուին եւ բոլոր ժողովուրդը կիմանայ
սուրբ Գրիգորիսի գերեզմանն ու մարմինը գտնուիլը։

Ապրիլ 26ին օրը, սրբազան առաջնորդը քէ եւ տկար՝ մեծ
հանդեսով եւ 2,000 ժողովուրդ ուղեկցութեամբ վանքը կերբայ,
եւ հետեւեալ օրը հանդիսաւոր սուրբ Պատարագ մատուցանելով՝
սուրբ Հայրապետին մասունքին միայն զազարը գերեզմանէն
կհանէ եւ արծար տիսի (քեփսի) մը մէջ դնելով գերեզմանին
կափարիչին վրայ կըրէ, որ հոն գտնուող ջրմետանոց ժողովը-
ղեան մեծ բազմութիւնը երկիւղած փափաքով կհամբուրեն։

Հետեւեալ օրը ապրիլ 28ին նոյն սուրբ զազարը հանդիսի
կվերցընեն Շուշի կտանին եւ կարգաւ ամեն մէկ եկեղեցիներ-